Chapter 11

BSEB Class 10 Sanskrit Solutions व्याघ्रपथिककथा

1 . अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तरं वदत –
(क) कः स्नात : कुशहस्तः सरस्तीरे ब्रूते ?

(ख)भाग्यनैतत्संभवति’- इति केन आलोचितम् ?

(ग)वृद्धव्याघ्रः किं दातुम् इच्छति स्म ?
(घ)पथिकः कुत्र निमग्नः अभवत् ?
(ङ) पथिक : केन व्यापादितः खादितश्च ?

उत्तरम्-
(क) व्याघ्रः स्नातः कुशहस्तः सरस्तीरे ब्रूते ।
(ख) ‘ भाग्येनैतत्संभवति’- इति सुवर्णकणम् आलोचितम् ।
(ग) वृद्धव्याघ्रः पथिकेन दातुम् इच्छति स्म ।
(घ) पथिक : महापळे निमग्नः अभवत् ।
(ङ)पथिक : व्याघ्रण व्यापादितः खादितश्च ।

2 . उदाहरणमनुसृत्य उत्तरं वदत-
उदाहरणमनुसृत्य – स्ना + क्त्वा – स्नात्वा
(क). ....पठित्वा ।
(ख) ....खादित्वा ।
(ग) ....गत्वा ।
(घ)................................ दृष्ट्वा ।
(ङ)..............................हसित्या ।

उत्तरम्– (क) पठ + कत्वा
(ख) खाद् + कत्वा
(ग) गम् + कत्वा
(घ)दृश् + कत्वा
(ङ)हस् + कत्वा

3.उदाहरणमनुसृत्य पञ्च पदानि वदत –
उदाहरणम् – दा + तव्यत् – दातव्यम्
(क) श्रु ....।
(ख) गम्.............।
(ग) स्मृ..............।
(घ)कृ..................।
(ङ) हस्.............।

उत्तरम्– (क) श्रोतव्यम्
(ख) गन्तव्यम्
(ग) स्मर्तव्यम्
(घ) कर्त्तव्यम्
(ङ) हसितव्यम्
।

4 . उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृति प्रत्ययं च वदत – मृ + क्तः – मृतः
(क) गतः ....
(ख) उक्तः.........
(ग) कृतः........
(घ) पठितः
(ङ) चलितः
उत्तरम्-
(क) गम् + क्त
(ख) वच् + क्त
(ग) कृ + क्त
(घ)पठ् + क्त
(ङ)चल + क्त

लिखितः

1 . अघोलिखितानाम् प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखत-
(क) वृद्धव्याघ्रः कुत्र ब्रूते ?
(ख) क : लोभाकृष्टः अभवत् ?
(ग) कः सुवर्णकङ्कणं दातुम् इच्छति स्म ?
(घ) क: स्नानशील : वाता गलितनखदन्तः च आसीत् ?
(ङ) कः वंशहीन आसीत् ?
(च) कः पङ्क अपतत् ?

उत्तर-(क) सरस्तीरे
(ख) पथिक :
(ग)व्याघ्रः
(घ) व्याघ्रः
(ङ) व्याघ्रः
(च) पथिकः

2 . अधोलिखितानां प्रश्नानां पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ?
(क) ‘ कुत्र तव कङ्कणम् ‘ इति कः अवदत् ?
(ख) व्याघ्रः कीदृशः आसीत् ?
(ग)व्याघ्रण कानि अधीतानि ?
(घ)कस्य पुत्रा दाराश्च मृताः ?

https://www.evidyarthi.in/

(ङ) : महापई निमग्नः पलायितुमक्षमः ।
उत्तरम्– (क) ' कुत्र तव कङ्कणम् ' इति पन्थः अवदत् ।
(ख) व्याघ्रः गलितनखदन्तः आसीत् ।
(ग) व्याघ्रण धर्मशास्त्राणि अधीतानि ।
(घ) व्याघ्रस्य पुत्रा दाराश्च मृताः ।
(ङ) पन्थ : महापङ्के निमग्नः पलायितुमक्षमः ।

3 . सन्धिविच्छेदं कुरुत
सरस्तीरे , भाग्येनैतत्संभवति , पान्थोऽवदत् वधान्मे , वंशहीनश्चाहम् , धर्मशास्त्राण्यधीतानि , केनचिद्धार्मिकणाहमादिष्टः , अतस्त्वामहमुत्थापयामि।

उत्तरम्-
सरस्तीरे -सरः + तीरे
भाग्यनैतत्संभवति – भाग्येन + एतत् + संभवति पान्थोऽवदत् – पान्थः + अवदत्
वधान्मे -वधात् + मे
वंशहीनश्चाहम्- वंशहीनः + च + अहम् धर्मशास्त्राण्यधीतानि – धर्मशास्त्राणि + अधीतानि
केनचिद्धार्मिकणाहमादिष्टः – केनचित् + धार्मिकेण + अहम् + आदिष्टः
अतस्त्वामहमुत्थापयामि – अत : + त्वाम् + अहम् + उत्थापयामि ।

4 . अधोलिखितानां पदानां प्रकृति – प्रत्ययविभागं लिखत –
स्नात्वा , स्नातुम् , प्रसार्य , उपगम्य , उक्त्वा धृतः ।
उत्तरम्-
स्नात्वा – स्ना + कत्वा
स्नातुम-स्ना+तुमुन्
प्रसार्य – प्र + सृ+ णिच्+ल्यप्
उपगम्य – उप- गम् + ल्यप्
उक्त्वा- वच् + क्त्वा
धृतः – धृ + क्त

5 . अधोलिखितानां क्रियापदानां स्ववाक्येषु प्रयोगं कुरुत –
आलोचितम् , गत्यताम् , दर्शयति , पतति , अचिन्तयत , अवदत् ।
उत्तरम्–
आलोचितम् – त्वं कि आलोचित अत्र तिष्ठसि ? गृयताम् – गृह्यताम् इदम् पुस्तकम् भवान् ।
दर्शयति – सः माम् दन्तम् दर्शयति ।
पतति – वृक्षात् पत्रं पतत्ति ।
अचिन्तयत् – तदा अचिन्तयत् भवान् ।
अवदत् – देवदत्तः स्वविषये किमपि न अवदत् ।

6 . रिक्तस्थानानि पूरयत
(क) भो भोः पान्थाः । !इदं .... गृत्यताम् ।
(ख)व्याघ्रः .... प्रसार्य दर्शयति ।
(ग) तदुपदेशादिदानीमहं कथं न ....?

https://www.evidyarthi.in/

(घ)वृद्धव्याघ्रण संप्राप्तः सः ...... मृतः ।
(ङ)अहह,, ...पतितोऽसि ।
उत्तरम– (क) भो भोः पान्थाः । इदं सुवर्णकरणम् गृह्यताम् ।
(ख) व्याघ्रः हस्तम् प्रसार्य दर्शयति । (ग)तदुपदेशादिदानीमहं कथं न विश्वासभूमिः ?
(घ)वृद्धव्यानेण संप्राप्तः सः पन्थः मृतः ।
(ङ)अहह , महापङ्के पतितोऽसि ।

7.अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानि आधारीकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –
(क)व्याघ्रः हस्तं प्रसार्य दर्शयति ।
(ख) पड़े पतितं दृष्ट्वा व्याघ्रोऽवदत् ।
(ग) व्याघेण घृतः स पान्थोऽचिन्तयत् ।
(घ) ईश्वरे धनं मा प्रयच्छ ।
(ङ) ज्ञानं क्रियां विना भारः ।

उत्तर– (क)व्याघ्रः किम् प्रसार्य दर्शयति ?
(ख) कुत्र पतितं दृष्ट्वा व्याघोऽवदत् ?
(ग)केन धृतः स पान्थोऽचिन्तयत् ?
(घ)ईश्वरे किम् मा प्रयच्छ ?
(ङ) ज्ञानं काम् विना भारः ?

8. रेखाङ्कितपदेषु प्रयुक्तां विभक्तिं लिखत –
(क)तदत्र सरसि स्नात्वा सुवर्णकणं गृहाण ।
(ख) असौ व्याघ्रण व्यापादितः खादितश्च ।
(ग) कथं मारात्मके त्वयि विश्वासः ।
(घ) तत् उपदेशात् इदानीमहं कथं न विश्वासभूमिः ।

(ङ)अवशेन्द्रियचित्तानां क्रिया हस्तिस्नानमिव भवति ।

उत्तर–
(क)सप्तमी
(ख) तृतीया
(ग)प्रथमा
(घ)पञ्चमी
(ङ) षष्ठी

https://www.evidyarthi.in/